

E. V. A. N. G. E. L. I. K. U. S. E. G. Y. H. Á. Z . É. S . I. S. K. O. L. A.

Előfizetési ár:

Egész évre . . . 6 írt — kr.
félévre 3 „ — „
negyedévre . . . 1 „ 50 „
Egy szám ára: 12 kr. o. é.

MEGJELEN HETENKÉNT EGYSZER.

Szerkesztő- s kiadó-hivatal: Pozsony, Konventutczá 6. sz.

Felelős szerkesztő s kiadó:

TRSZTYÉNSZKY FERENCZ.

Hirdetés ára:

Négyhasábos petit sorként
egyszer közölve 7 kr..
többször közölve 5 kr.
Bélyegdíj: külföldön 30 kr.

Tartalom: Lelkészválasztás kérdéséhez. (Támer János). — A Protestáns Irodalmi Társaság és Debreczen. (Dr. Masznyik Endre.) — Irodalom — Belföld. — Vegyesek.

Lelkészválasztás kérdéséhez.

A dunántúli evang. egyházkerület mult évi Sopronban tartott gyűlése elé egy indítvány terjesztetetett be, melynek czélja az egyházkerületben eddig érvényben volt lelkészválasztási törvények czélszerű megváltoztatása, s az ezek hiányaiból eredt visszaélések megszüntetése.

Az egyházkerület amaz indítvány tárgyalásába, mely alapos reformokat sürget — nem bocsátkozott, de nagytt. Poszvék Sándor, főtanodai tanár úr, komoly érvelései után kiadá ez indítványt egy, nagyttiszt. Gyurátz Ferencz úr elnöklete alatt oly czélből felállított bizottságnak, miszerint ez, az 1889-dik évi kerületi gyűlésre nyújtsa be előzetes tanácskozás után ez indítvány feletti véleményes javaslatát. S miután a mult évi kerületi gyűlés óta majd fél év telt el, s ez indítványról ama néhány sort kivéve, melyben ez a mult évi kerületi gyűlést megelőzőleg a kerületi gyűlésnek jóindulatú figyelmébe ajánltatott — nyilvánosan senki meg nem emlékezett: komoly kötelességet vélek teljesíteni, ha erre, az egyházunk jóléte iránt komolyan érdeklődők és annak javáért aggodók figyelmét a tágabb körű nyilvánosság előtt is felhívom, annál is inkább, mert ez indítvány nemcsak egyházmegyéből lett a kerület elé vive, de csekélységem által lett az egyházmege előtt felvetve.

Óhajtottam volna, miszerint bármely oldalról más méltatta volna a nyilvánosság előtt figyelemre ezen indítványt, nem azért, mert én terjesztettem be, de azért, mert legyen ez indítvány magában véve bármily csekély horderejű, egyházi életünknek már-már a kétségbeesésig tarthatlanná vált inaszakadt állapotán, s visszas kinővéseiből eredő veszélyein akar segíteni. Miután azonban fel senki nem szólalt, tiszteletteljesen felvettem gyenge erőmmel a szót én, azon kijelentéssel, miszerint én ugyan ilyen tartalmú indítványt már 1881-ben terjeszték — akkor minden siker nélkül esperességem utján az egyházkerület

let elé. Azóta hét év mulott, s a tapasztalatok ujabban csak megerősítettek abban a meggyőződésben, hogy egyházi életünknek végtelen sok miserái, s az ezek folytán előállott hanyatlás nagyrészt lelkészválasztási törvényeink hiányaira vihetők vissza. És merem reményleni, miszerint azok, kik egyházunk jólétéért aggodva, a napi eseményeket komoly figyelemre méltatják, elismerendik, hogy fenti nézetemmel a valótól, az igazságtól nem járok igen távol.

Engem a lelkészválasztási törvények megváltoztatásáról szóló indítvány beterjesztésére azon körülményből eredő visszas dolgok vezettek, hogy a választásnál mind a candidatio, mind a választás joga kizárólag a választó közönség kezébe van letéve, anélkül, hogy az egyházi felsőbbbségnek, mint erkölcsi testületnek, — mely pedig voltaképen felelős volna az egyháznak jólétéért, és felvirágzásáért — a legcsekélyebb intézkedési, ponderáló jog volna kezében. A „numerikus“ többség választ a kibocsájtottak közül — gyakran az egyházi felsőbbbség legjózanabb tanácsa ellenére — tekintet nélkül arra, hogy a megválasztott egyén bir-e a gyülekezet műveltségi igényeinek és aspiratióinak megfelelő tudományos műveltséggel s kormányzati képességgel. A választás hevében felzaklatott szenvedély igen gyakran sem önnön jólétét, sem az egyházét nem tekinti többé, csak azt akarja megmutatni, hogy a mihez joga van, azt per fas et nefas keresztülhajtja. És keresztülhajtja. Mikor azután a választás megtörténvén a dolgok a mindennapi élet rendes kerékvágásába térnek, a szenvedélyek csillapulván, ezek uralma helyett ismét az ész veszi át a kormányt, kezdünk hígadtan itélhírbíralgatni, s ha a lelkész, benne helyezett reményeinket sem a szószéken, sem az egyház kormányzatában várt ügyességével ki nem elégíti: először is a műveltebb osztály — mely a hiányt hamarabb észreveszi hidegtil meg a lelkész személye, azután az egyház ügyei iránt, végre megy utána a többi, és egyszer csak azt vesszük észre, hogy ama templom, mely eddig tömve volt vallásos, buzgó hallgatókkal,

üres; s ama nép, mely eddig protestáns áldozatkész-ségben, buzgóságban példája volt egyebeknek, protestáns hitbuzgóságától megszökött, és erkölseiben meglazult.

És ez nem jól van így!

Jól ismerem az ellenvetést. Azt mondják erre: A vallástalanság, az egyháziatlanság ma a levegőben van. A kik így beszélnek, azoknak igen nagyrészt igazságuk van, de ez nem ellenem, hanem mellettem bizonyít. Ha a vallástalanság ma mintegy a levegőben van, s a túlszéles alapra fektetett választási törvények mellett Sion vezérei hiába jajgatnak, hiába adnak jó tanácsot, mert az emberek inkább a szenvedély, mint az ész szavára hallgatnak: akkor kétszeres kötelesség az egyháznak Sion egyes őrálló helyeire az őrállókat komolyan megválogatni, s lehetőleg azt helyezni mindenüvé, a ki a helyzet magaslatán előre látható emberi számítás szerint meg is fog állani tudni! Ez nem privát érdek, ez az egyháznak életérdeke, létkérdése a jövőre! S ha ki e dolgot kevésbé véve, mosolyogva volna hajlandó fölötte napirendre térni, emlékezzék csak: „Megererem a pástort, és elszéled a nyáj!“ . . .

De ezen másképen segíteni nem lehet, mint az eddigi lelkészválasztási törvények megváltoztatásával!

Jogot kérünk az egyházi felsőbbtség kezébe, azt a jogot, melylyel a szenvedély, szeszély, s nem egyszer a pajtáskodás ellenében az egyház józan érdekét — az egyház szent és nagy céljaihoz képest — a választásoknál — minden emberi kicsinyeskedések daczára — megővni képes leend!

Tudom, hogy midőn a jognak egy részét, mely eddig a választók kezében volt, az egyházi felsőbb hatóság kezébe ohajtom letéve látni, könnyen a reactio vádjá érhet. De vagyok bátor kérdezeni: melyik magasabb fogalom, az itt szóban forgó jog-e, vagy amaz egyház, mely annak idején e jogokat azért adta, hogy bennök és általuk virágozzék! S ha az idők változván, az emberek gyakran e jogokat az egyház kárára érvényesítik, nem-e legközelebb áll az a gondolat — mint bármely más alkotmány formánál, hogy ezen változtatni kell? A jog a változó, muló eszköz az egyház javának munkálására, az egyház a maga örökkévaló szent törekvéseiben az öncél, melynek minden egyéb alárendelendő. Nem is arról van szó, hogy a jogot confiscáljuk, de igen is arról, hogy az egyházi felsőbbtség, mint megfelelő másik faktor némely jogok megosztása által oly helyzetbe jusson, melyet állása, és az egyház jólétének védelmi helyzete feltétlenül megkíván, s melynek eddig híjával volt.

Ohajtom ezek folytán mindenek előtt úgy a gyülekezetek, mint a lelkészek első-, másod-, harmad-fokú osztályozását. Ohajtom, hogy elsőfokú gyülekezetbe csak is elsőfokú minősítvényű lelkész pályázhasson, és így tovább, oly módon, mint azt a reformátusoknál a zsinati törvények rendelik. Alantabb fokú minősítvényűvel magasabb fokú gyülekezetbe csakis oly egyének léphessenek egyházi felsőbb engedély után, kiket vagy irodalmi munkálkodásuk,

vagy gyülekezeteikben kifejtett, s méltánylandó hitbuzgóságuk, és szerzett érdemeik erre jogosítanak.

Megjegyzem mégis, hogy magasabb minősítvényű lelkész alantabb fokú gyülekezetbe mindig pályázhasson, nem az lévén a cél, hogy az egyének jólétére törjünk, hanem hogy örökké az egyes egyházak, s ez által a közegyház jólétén munkálkodjunk. Természetesen ilyen esetben az elsőfokú minősítvényű egyének a legalsóbb fokú gyülekezetből is nyitva maradna a jog arra, hogy elsőfokú gyülekezetbe is pályázhasson.

Ohajtom továbbá az eddigi candidálási és választási eljárásnak megváltoztatását ilyen formán:

Küldjön ki a gyülekezet konvent végzésből két lelkészcandidáló tagot; adjon ehez ugyan ilyen célból az esperesség két tagot, s végül adjon ezekhez a püspök egy tagot elnökül. Az így összeállított bizottság, — melynek az esperesség és a püspök által esperességenként adott tagjai állandóak lennének — elkészíti, ha nem is mindig a gyülekezet inye, de igen is az egyház jóléte és érdeke szerint a candidatiót, s ebből választ a gyülekezet plenuma papot. A református testvérek a zsinat óta ezen uton haladnak s van okuk ezen örülni! A nagyhangú, hiábavaló korteskedés éle letörve, a nép erkölcsi megrongálásának lehetőleg utja szegve, s szem előtt tartva az egyház érdeke mindenütt.

Ily módon vélném megadhatni az egyházi felsőbbtségnek ama jogot, melylyel az egyes egyházakat a veszélybe vezető botlástól megóvhatja.

Ha talán theologusaink neheztelnének a minősítvényért, segíthetnek a dolgon könnyen: tanuljanak úgy, hogy mind elsőfokú minősítvényűvel léphessenek az életbe, s így e javaslatnak is csak az egyház veszi legnagyobb hasznát, mert minden ponton kitértő lelkészei leendenek!

Elmondottam röviden nézetemet. És most kérem különösen dunántúli lelkésztársaimat, ha a dologhoz hozzászólani sziveskednének. Eszme-csere által tisztulna a látkör, s talán segíthetnének az eszme megérlelését előbbre vinni, mire a bizottság, mely a benyújtott indítvány fölött javaslatot teendő lesz —
összeül!

Támer János.

A Protestáns Irodalmi Társaság és Debreczen.

Válasz Balogh Ferencz debreczeni ev. ref. hittanárnak.

De hogyan is vonatkozhatnék az iskolaügyi bizottság ama kijelentése az unitáriusokra? Hiszen akkor még szó sem volt arról, ha ezek is bevonásnak-e vagy sem? Ellenkezőleg sok okom van hinni azt, hogy az esetben, ha szó lett volna róluk, — bizonyosan őket sem zárták volna ki az alakítandó társaságból.

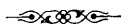
Nem zárta volna ki az iskolaügyi bizottság, mert — az elnököt Szász Károlyt nem is említve, — annak tagjai között — Szász Gerőt kivéve — de csak egyetlen egy sincs, aki a protestantismus

*az *unitárius* felekezeti kiváló vezérférfiai, írói és tudósai együtt s közösen kezdeményezték. Az alakuló gyűlés tehát nem vette fel a társaság tényezői közé az *unitáriusokat*, még pedig egyszerűen azon okból nem, mert azok már akkor a *tényezők* közt voltak. S ezébe sem is jutott senkinek őket onnét kizárni, — csak az *egy debreczeni egyház* próbálta meg új alapra fektetni a társaságot, de — mint láttuk — csúfot valott szégyenletes s jobb ügyhöz méltó erőlködésével.

S ezzel azt hiszem, hogy azt a „*történeti alapot*“, melyre Önök u. n. hatalmas „*Nyilatkozat*“-ukban állani igyekeznek, sikerült Önök alól egészen kirántanom. Hogy — a pusztai földre estek, az — meg-hiszem — fájni fog Önöknek, de hát vigasztalják legalább egyelőre magukat azzal, hogy sértetlenül áll még az a másik ugymondott „*elvi*“ alap, melynek nyilatkozatukban „*a hit és jog elvülhetlen és elnyomhatatlan érzelmével őszinte, nyílt és egyenes hangot adni elvtársaik tájékozása végett szintén kötelességüknek tartották.*“

Nosza tehát, lássuk meg ezt a *mumust* is.

Dr. Masznyik Endre.

IRODALOM.

„*Evangelikus Népiskola.*“ — Nevelés- és oktatásügyi havi folyóirat. — Felelős szerkesztők: Kapi Gyula és Papp József. — Kiadó: Litfass Károly. — Sopronban.

A soproni ev. tanítóképző intézet derék igazgatója Kapi Gyula, — és az ottani gyakorlóiskola vezető-tanára Papp József, a kiknek tagadhatatlanul már eddig is nagy érdemeik vannak — mint tankönyviróknak egyfelől, de másfelől mint ügybuzgó, hivatásuk magaslatán álló tanferfiaknak is — az ev. népnevelés-oktatás terén; a kik igazi buzgósággal törekcsenek mulasztásainkat pótolni, jól szerkesztett olvasókönyvekkel iskoláinkat ellátni; nemes buzgóságukkal mindenkor a legjobbakat czélozzák s főtörekvésük nem más, mint az ev. népiskoláknak tökéletesítése — a kezeik alól kikerült tanítóknak — még az iskolán kívül való oktatása is; a kik nemes és magasztos czélokért odaadó szeretettel küzdenek; a kiknek működését — hanem is koronázza anyagi jutalom — de elnyerik lelkük nyugal-mát s meglehet azon tiszta tudatuk, hogy kötelességüknek eleget iparkodtak tenni.

Lángoló buzgóságuk és lelkesedésük újabb tanujele annak az újévvvel megindított: „*Evangelikus Népiskola*“, melynek első száma előttem fekszik s a melyet a következőkben bátorokodom a nagy közönséggel megismertetni. Őszintén elmondom, mennyiben örvendek az új lapnak; de azt is megjegyzem, mennyiben lett volna indokoltabb, a lapnak más irányt adni!

Hogy indokolt Dunán túl egy ev. tanügyi lap, elismerem; sőt azt is ki merem mondani, hogy már évtizedekkel előbb szükség lett volna reá. Mi a legfényesebb jövőt jósoljuk a lapnak és kérjük Istent, hogy jóslatunk teljesüljön! Ha azonban a jövő azt mutatná, hogy a várakozások nem teljesülnek: korántse azt higgyük, hogy a lap nem

jó, hanem az irányban keressük a hibát! Mi nevelés- és oktatásügyi havi folyóiratot nem indítottunk volna: annak létjogosultságát nem tudjuk elismerni: arra kevés szükségünk van; nem csak azért, mert olyféle lap több is van, hanem mert az sem fogja a tanítóságot kielégíteni! Hogy jól sejtünk-e: nem tudom; bizzunk mindent a jövőre, az meg fogja mutatni, volt-e igazunk!

Mivel indokoltnak tartjuk a dunántúli ev. tanítók számára valamely lapnak kiadását, elmondjuk azt is, milyen lapra lett volna — szerintünk — szükség!

Egy olyan lapra, a mely a dunántúli ev. tanítók közös tulajdonát képezte volna; szükség lett volna egy tanítótestületi értesítőre, a melyben megtalált volna az a tanító mindent, a mire szüksége lett volna; egy olyan tanítótestületi értesítőre, a mely az egyes testületek működését híven visszatükrozte volna; egy olyan tanítótestületi értesítőre, a melyben minden munkás tanító működése meg lett volna örökítve; egy ilyen tanítótestületi közlöny vagy értesítő eredményeiben kimondhatatlan sok haszonnal járt volna; mert míg egyfelől minden tanító mint sajátjához ragaszkodott volna, addig másfelől fokozta volna a munkakedvet annyira, hogy igen sok jeles dolgozat várt volna a közlésre.

Kezdetben talán nehezen ment volna az „*Értesítő*“ ügye, de rövid idő múlva minden dunántúli néptanító olvasta volna.

Ugy hiszem az anyagiakkal kevés baj lett volna; mert minden tanítótestület egy bizonyos összeggel, s minden tanító szintén bizonyos előfizetési pénzzel járult volna „*Értesítő*“-je fentartásához; s az így befolyt összegből a kiadás költségeit, másfelől a szerkesztők tiszteletdíjait lehetett volna fedezni és talán még felesleg is maradt volna. Egy ilyen felesleg kiadásával mit lehetett volna elérni? Azt, hogy minden tanító megkapta és olvasta volna; és így felébredt volna érdeklődése, s talán szundadozó munkakedve is; míg a tanügyi folyóiratot csak azok olvassák, a kik előfizetnek s az ilyenek száma — úgy hiszszük — nem lesz valami túlsok!

Adassék át az „*Evangelikus Népiskola*“ a dunántúli tanítótestületnek; szünjön meg nevelés- és oktatásügyi folyóirat lenni; hanem váljék tantestületi „*Értesítő*“-vé, s mint ilyen legyen a tanítótestületek működésének tükré, akkor a legszebb jövő vár reá, és virágozni fog!

Ezeknek elmondása után áttérek az első szám ismer-tetésére!

A lap külső alakja csinos, a nyomás tiszta, a betük olvashatók.

„*Mit akarunk?*“ című czikk a programot foglalja magában! A szerkesztők kifejtik, hogy lapjuk „*specialisan ev. egyházunk népoktatásának érdekeit akarja szolgálni.*“ Legelső helyre teszik a vallásoktatás kérdését; mert tényleg vallásoktatásunk ügye még rendezetlen, nincs meg iskoláinkban az egyöntetű eljárás a vallásoktatásnál; — továbbá „*a magyar nyelv tanítása a nem magyarajkú iskolákban*“ szintén a programban van: a mit nem csak elméleti értekezésekben, hanem főképen gyakorlati feldolgozásokban, részletes tanmenetekben és mintaleczkékben igyekeznek bemutatni; — továbbá figyelemben részesül az iskoláknak külső ügye is, különösen „*a népiskola felszerelése, a taneszközök beszerzése és az iskola egészségügye*“;

— figyelemmel lesznek szerkesztők „a népiskolára vonatkozó régibb és újabb törvények, egyházkerületi határozatok- és miniszteri rendeletekre;“ — ismertetni fogják „a jelesebb tankönyveket.“

Igérük a szerkesztők, hogy „küzdni fognak a néptanítók anyagi helyzetének s erkölcsi és társadalmi állásának emelésére“; tudósításokat hoznak a tanítóegyesületek működéséről; lesz a lapnak tárcaja is, ahol életrajzok, tanulmányok, elbeszélések, leírások, útirajzok stb. jelennek meg.

A szerkesztők azt is ígérik, hogy az „Evangelikus Népiskola“ összekötő kapcsul óhajt szolgálni az összes hazai ev. tanítók s tanítóegyesületek között; — s ez ígért nehezen lesz beváltható, ha csak nem változik át a lap „Tanítóegyesületi Értesítő“-vé.

Hogy a szerkesztők kizárnak a lap hasábjairól minden személyes ügyet, azt igen helyesen teszik; habár ne feledjék, hogy sok személyes természetű ügy — egyúttal közügy is.

A második közlemény Sántha Károly „Üdvözlete.“ Hangulatos népköltemény. Sántha Károly mint egyházi költő az elsők között áll; minden költeménye érző szívről, vallásos kegyességről, és szent áhitatról tesz tanubizonyosságot.

Szépen mondja Sántha:

„Az iskolától függ'jövőd, én népem,

Áldás reátok, népem jóltevői,
Lelkemből üdvözölve legyetek!
Ti tudomány s erkölcs alapvetői,
Áldott legyen plántáló kezetek!
Áldott a munka!“

Ritka szép szavak ezek a tanítókra; a ki így érez, így gondol a tanítókról, az az ember legyen áldott; kísérje annyi sok ezer tanítónak áldása mindenkor!

„Alsókáldi Káldy Gyuláról“ — a dunántúli ev. egyházkerület érdemekben gazdag felügyelőjéről, a tanítók lelkes barátjáról — Nagy Sándor gyönyörű szavakban emlékezik meg! Káldy Gyula a kemenesaljai tanítóegyesületnek világi elnöke volt, a ki évenként 25 frtot ajándékozott a tanítói szakkönyvtár gyarapítására; elnöki állását még akkor is megtartotta, mikor kerületi felügyelővé megválasztották; a kemenesaljai tanítóktól a következő szép levéllel búcsúzott el: „Súlyos, hosszas betegség által testileg megtörve, nem vagyok képes Önök között — uraim! — megjelenni, hogy nem áradozó, de őszinte szívből fakadó élőszóval megköszönjem a bizalmat, melylyel ez ideig megtisztelni méltóztattak; nagyon súlyos visszaélést követnék el, s megsérteném a kötelességérzetet, ha oly hivatalt tovább viselni akarnék, melynek kötelmeit többé teljesíteni képes nem vagyok és nem is leszek: ugyanazért eddig örömmel, kedvvel viselt világi elnöki tisztemről való lemondásomat tiszteletteljesen bejelentem.“ — E levelet 1888-ban írta.

„A világtörténet két bizonyágtétele a vallásról.“ Bancsó Antal theologiai tanártól. Remek közlemény, a folyóirat egyik legkiválóbb közleménye; sok benne a tanulmány; ki van benne fejtve, hogy „nem találunk népet a műveltségnek sem legalsóbb, sem legmagasabb fokán, melynek nem volna vallása“, — „hogy a vallás benne gyökerezik az ember természetében.“ Gyönyörű

a Goethetől vett idézett is! Szépen van kifejtve az is, hogy „valjon miért és mimódon van a vallás elválatlanul összeforrva az ember természetével, s miben rejlik annak kiváló világtörténeti jelentősége?“ Megragadóan van elmondva, hogy azon „jótékony, hatalmas nemző, mely az ember előtt az eszményi világ kapuit feltárja és őt abba felemeli, az a vallás és a vallásos hit!“ S majd ki van fejtve, hogy „a vallás egyetemes lényege szerint nem egyéb, mint azon hatalmas erő, mely az anyagi világot az eszményi világgal, a földi életet a földöntúli élettel, az embert az Istennel összekapcsolja.“ Ki van fejtve a közleményben a „vallásnak az erkölcsi törvényhez való viszonya“ is.

A világtörténet arról is tanubizonyosságot tesz, hogy a vallás — „mint társadalmat alkotó hatalom“ — létezik; s a vallásban van azon „ősi erő, mely megszentelte az emberi társadalom legelső, legeredetibb alakját, mely annak egyszersmind maradandó alapja is, t. i. a családi életet.“ — „A vallásnak a nemzeti élettel való szoros összefüggése magyarázza meg a népeknek vallásuk iránt tanúsított feltékenységét és a vallásháborúk kegyetlenségét.“ S végül tanulságképen az mondatik ki, hogy „a vallás oly kiváló fontosságu, mint társadalmat alkotó hatalom, úgy neki épen oly fontos helye jut a társadalmat fentartó tényezők között is.“ — Ezen tanulságos és kitűnő logikával megírt közlemény megérdemli, hogy sokszor át- és át-olvassuk és tanulmányozzuk; mert a vallás fogalmát tisztán és világosan felfoghatjuk; s megtanulhatjuk belőle azt is, hogy a vallást ápolni szent kötelességünk. (Vége köv.)

BELFÖLD.

Eváng. egyházunk a hazai népnevelés terén. Hazánkban ev. egyházunkat szegénysége miatt sokan lenézik. hazafiság tekintetében pedig gyanúsítják és ócsárolják. A „lutheránus“ név sokaknál, kik egyházunkat nem ismerik, vagy ismerni nem akarják, majdnem egyértelmű a panszlavizmussal — Erdélyben meg a pangermanizmussal. Igaz, hogy nálunk egyesek magaviselete és tetteik, valamint az azok ellen egyházi gyűléseinken majdnem minden évben folytatott erős harcok táplálják ezen gyanút; azonban mégis nagy igazságtalanság egyesek büne miatt az egész egyházat ugyan azon bűnnel vádolni. Épen a panszlavizmus ellen folytatott harcok mutatják leginkább, hogy egyházunkban e bajnak nem kedvez a talaj és hogy az egyház életereje és organizmusa elég erős, hogy e mérget magából kilökje, még mielőtt az egész szervezetet inficiálta és megromlalt volna. Nálunk semmivel sem nagyobb e baj, mint a róm. kath. egyházban, csak hogy míg mi a nyilvánosság szemei előtt állunk, a kórt nyilvánosan gyógyítani törekszünk, addig amott nem engednek a kulisszák mögé tekinteni. — Igazságtalanság egyházunkat, mint egészet, a hazafiatlanság vádjával illetni, különösen ha azt a tettek mezején a többi hazai felekezettel hasonlítjuk össze. Ha áll Urunk ezen mondása: „az ő gyümölcseikről ismeritek meg őket“ — értve itten jó gyümölcsöket — ha a hazafiság nem szájhösködésben, hanem a kötelességek hű teljesítésében, a szellemi javak, a szabadság és igazság buzgó terjesztése és mindezáltal nemzeti műveltség és jólét emelésében áll: akkor egyházunk nem vádat, hanem el-

ismerést és hálát érdemel; mert kezdettől fogva a legnagyobb buzgalommal és a legnagyobb áldozatokkal terjesztette az evangyéliumi világosságot, az igazi tudományos, kutató szellemet, az igazságot és szabadságot és ezzel együtt a nemzeti műveltséget. Hiveinek számához és szegénységéhez képest aránylag sokkal több közép- és felsőbb tanintézetet létesített és mai napig tart fenn, mint némely más hazai felekezet, mely tanintézetekben nem egy kitünő államférfit és tudóst nevelt már idegen ajkú fiaiból is a hazának, kikre büszke volt az egész nemzet. Különösen pedig a népnevelés terén mindig vezérszerepet vitt és még most is visz.

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium a népiskolákra vonatkozó 1886/7. tanévi statisztikai kimutatása szerint az ág. hitv. ev. hívők a tankötelesek ténylegesen iskolába járó százalékát illetőleg még most is a legelső helyen állanak az összes hazai felekezetek közt, a mennyiben 1000 ev. tanköteles gyermek közül 898 látogatta tényleg vezetett tanévben az iskolát, míg a róm. kath. szám 870. a ref. 815, unitárius 802, mózes 798., görög-keleti 684 és görög-kath. 620. Nemzetiségi tekintetben, mi a felekezettel sokban egybe esik, ezek a számok következők: német 907, tót 850, magyar 842, horvát 838, szerb 802, ruthén 875 és oláh 822. Hogy az ág. hitv. ev. hívők e tekintetben első helyen állanak — habár itt is még sok a fogyatkozás és a tenni való — ez az ev. egyháznak és vallásnak érdeme, mely az evangyéliumi világossággal és szabadsággal egyszersmind az igazság és a szellemi műveltség utáni vágyat és törekvést is plántálja hiveinek szívében és az iskolát mint édes gyermekét néhol szíve vérével is táplálja; ez továbbá azon szegény ev. püspökök, papok, tanárok és tanítók érdeme, kik nem csillognak biborban, nem tündökölnek gazdagságuk által, hanem kik kötelességük hű teljesítésében, becsületes törekvésben és hűvek hű gondozásában keresik dicsőségüket.

Ezen fenntebbi számok által kimutatott siker egyházunk és hű bajnokainak nem csak érdeme, hanem működésük egyik gyümölcse is, mely szegénységünkben önzéssel és bizalommal tölthet el és a jövőre nézve új buzgóságra, erőmegfeszítésre és új áldozatok hozatalára serkenthet. Ezen siker mutatja továbbá, hogy az ág. hitv. ev. hívőket a népnevelés terén és így a műveltségben egy felekezet sem mulja felül. És hogy ez nem álműveltség, hogy az ev. egyház által terjesztett világosság és hirdett igazságok nem pokoli eretnenségek, melyek az embereket forradalomra és a legveszedelmesebb tévelygésekre viszik, mint azt az ellenséges táborban hirdetni szeretik, azt megint egy másik statisztika bizonyítja, t. i. az emberi tévelygések, az öngyilkosok, a törvényszegők és mindenféle gonosztevők statisztikája, mely az ág. hitv. ev. hívőket lehetőleg az utolsó helyen találja, mi eléggé igazolja, hogy ha tán nem is a leghelyesebb — mert csalhatatlanságot nem vindikálunk magunknak — úgy legalább nem rosszabb úton haladtunk eddig, mint mások.

Azonban, ha ezen tények örömmel is töltik el szívünket, még sem kell elbizakodnunk és elfelejtenünk, hogy mi is még messze vagyunk a czéltól. 1000 tanköteles gyermekeink közül még mindig 100 nem jár iskolába és vadon minden oktatás nélkül nő fel, bizonyára nem nagy dicsére és dicsőségére egyházunknak és hazánknek. Sokat

kell még e tekintetben tenni: felvilágosítani, buzdítani és főleg áldozni, de hol kell, szeretettel ugyan, de szigorral is büntetni, mert mint a gyermeket, úgy a népet is szükséges sokszor a jóra kényszeríteni. Továbbra is kell az evangyéliumi igazság szövetségét lehetőleg még magasabbra helyezni, hogy még jobban fényljenek a házbélieknek, valamint a kívül állóknak is; éleszteni kell még jobban a hit és szeretet szent tüzét, hogy a szívek tisztuljanak a tévelygések-, szenvedélyektől, a corruptió- és minden bűnös salaktól. Villogtatni kell még erősebben a szellem kardját, és azt annál is inkább, mert az ellenség eltanulta már ennek nagy becsét és hasznát és szintén használja. A hazai művelődés terén általában most nagy a verseny; vigyázzunk, hogy túl ne szárnyaltassunk és hogy e tekintetben a koronát tőlünk senki el ne vegye! *Faix Mihály.*

„Home Suisse“ Budapesten.

Mit jelentsen e közlemény címe?

„Home“ annyit tesz angolban, mint a német „Heim“, a magyar „otthon“ vagy menhely; „Suisse“ pedig francziául annyi, mint „svajczi.“ Tehát „Svajczi menhely“ Budapesten e közlemény címének értelme.

Ugyanis a svajcziak, tapasztalva azt, hogy honleányaik nagy keresletnek örvendenek, mint bonne-ok és nevelőnők a kontinens minden részében; de sajnosan tapasztalva azt is, hogy ezek a leányok részint lelketlen iskolai és egyéb ügynökségek karmai közé kerülnek és keresményök jelentékeny részét kénytelenek ezeknek — elhelyezési díjképen — átszolgáltatni, — részint hogy az azonnal helyet nem találó lányok a világvárosokban biztos erkölcsi romlásnak vannak kitéve: keresztyéni szeretettől és hazafias humanitástól indítatva, a svajczi kormány és külföldi konzulai segélye és oltalma mellett mindenfelé alapítottak „Svajczi menhelyeket“ (home suisse-eket), melyeknek közvetítésével svajczi honleányaik a fentjelzett kettős veszély ellen megóvathassanak.

Most már a franciaia bonne-oknak és gouvernantoknak elutazandó svajczi leányok kormányuk részéről ajánlattal láttatnak el azon főváros konzulához, hova utaznak és ez viszont a helybeli home suisse-be ajánlja őket felvétel és elhelyezés végett.

Az ilyen svajczi menhely terjedelmes helyiség, mely deszkafalakkal kisebb szobákká átalakított termekből, egy társalgó és étteremből, és az igazgató és a cselédség szobáiból áll.

Az igazgató egy képzett nevelőnő, ki az elhelyezendő leányok képességéről szakszerű ítéletet képezhet magának és ki a menhely gazdasági vezetésébe is be van avatva.

Az ily menhelyen a nők lakást és élelmezést kapnak bizonyos díjért (pl. Budapesten napi 1 frtért) és díj nélkül elhelyeztetnek. — A szegény leányok a díj alól felmentvők, sőt szükség esetén ruhával és esetleg pénzzel is segélyeztetnek. A menhelynek orvosa is van s a gyógyítás ingyenes.

A pénzt ily czélra adja: első sorban a svajczi szövetséges kormány, rendes évi segély alakjában; másodsorban a svajczi kantonok és harmadsorban a jótévedők, kik mint szabad adakozók tagjait képezik annak az egyesületnek, mely a helybeli menhely fenntartásához járul és annak

kormányzásában önkéntesen vesz részt. — Egy része az adományoknak azon uri családok önkéntes (tehát nem kötelezett) ajándékaiból gyűl össze, kik az illető menhely szolgáltatását igénybe veszik.

Ez intézmény mindenütt életrevalónak bizonyult és annyira kedvelté lett, hogy közvetítését francia, német, magyar, angol, belga, orosz, svéd, dán, görög, román és olasz leányok is igénybe veszik. Az eredetileg svajczi intézmény pedig nem vonakodik e nemű jótékonyását nemzetközivé változtatni.

Ily menhely 21 év előtt létesült Bécsben, mademoiselle de Blaireville elnöksége mellett s mely a múlt évben 708 egyénnek adott menhelyet és 220-at helyezett el.

A bécsi menhelynek szülötte a budapesti, mely 6 év előtt alakult meg s melynek kormányzó bizottsága a következő: De Blaireville k. a. elnök; Haggemacher M. asszony, alelnök; Naef A., pénztáros; Grossmann H., titkár; Bach L., Koenig Mária Johanna, Ray Erzsébet, Schulthess-Rechberg E., Klausner asszonyok, Miss E. C. Moody, Lang, Hirschler, Naef-Hensler, Kienast, Haggemacher Gizella és Weiss J. asszonyok.

Igazgató: Mademoiselle Alexandrine Bolle.

Helyisége létezik Budapesten, gyár-utca (18) és Andrassy-út sarkán a 4-ik emeleten.

A budapesti svajczi menhely áll Haggemacher svajczi konzul oltalma alatt.

Múlt évben 301 leány talált itt menhelyet; nevezetesen 75 svajczi, 70 német, 35 francia leány, a többi szám pedig angolok és magyarok közt oszlik meg. Elhelyeztetett 112. A fölös számú benlakó átutazó volt. Szegények 19-en nyertek ingyenes menhelyet 67 élelmezési napon át.

A Budapesten lakó svajczi leányok vasárnaponként néhány órát töltenek el a menhelyben és mindenkor nagy feszültséggel várják azon vasárnapot, mikor a svajcziak lelkésze, Mr. Selli Bécsből Budapestre jön, hogy a holdutcai evang. ref. templomban francia istentiszteletet tartson.

Egyik súlyos betegét a menhelynek Weiss egyesületi orvos szerencsésen kigyógyította.

Ezen ismertetés egyik célja az is, hogy azon szülőknek, kik francia, angol, német, magyar, vagy más nyelvű *bonne-okat*, vagy nevelőnőket, gyermekkertésznőket óhajtának családjaikban alkalmazni, ily cím alatt: A „Home Suisse“ előljáróságának, Gyár-utca 18. sz., 4-ik emelet Budapest ezen teljesen hiteles intézethez méltóztassanak fordulni, elkerülve a drága és sokszor nem hiteles, úgynevezett iskolai ügynökségeket. És ha meggyőződtek arról, hogy díj nélkül ki lettek szolgálva, ne sajnáljanak a menhelynek egy kis ajándékot küldeni, mely az évi tudósításban nyilvánosan fog nyugtáztatni.

Megjegyzendő: a szülők kiköthetik, hogy az illető nő milyen vallású és mily országbeli (pl. svajczi, vagy észak-német stb.) legyen.

E lap olvasóit pedig érdekelni fogja, hogy a bécsi menhelyben, múlt évben 309 protestáns leány talált felvételre. (A bécsi „Home Suisse“ létezik Himmelfortgasse 20).

Magam is a budapesti menhelyből Tápió-Sz.-Mártonban már 3 gyermekkertésznőt alkalmaztattam. *Láng Adolf.*

A vadházasság ügyébeni intézkedés. A brassói ág. hitv. ev. magyar esperességben úgy, mint más helyeken is — szerte e hazában; hol kisebb, hol nagyobb mérvben el vannak terjedve az úgynevezett vadházasságok.

A társadalom ezen veszélyes mótelyei ellen szaklapjaink, a napilapok, az egyházi újságok, mint a vármegyei gyűlések, a képviselőházban még az országgyűlési követek is — többször alaposan kikeltek és sok jóakarattal igyekeztek azokat elenyésztetni; de az ügy, sem egyházhatósági, sem törvényhozási úton — még maig sem lett gyökeresen és minden kívánalmaknak megfelelőleg rendezve!

Részemről ez ügyben, mint legújában megismert öv- és gyógyszer — a közkézen forgó „Egyházi közigazgatás kézi könyve“ V-ik füzetének 277—278-ik lapja alapján kívánom ezúttal rövideden tárgyalni — s ezekre a közügyelmet mintegy felhívni.

Ugyanis Eötvös Károly Lajos tanfelügyelő úr említett és nagy szolgálatot tevő jeles műve szerintem, egyelőre igen megkönnyítette a lelkész uraknak eddig csaknem eredménytelen működését a vadházasságok beszüntetése tárgyában.

Mert ma is érvényben áll és igénybe vehető az 1825-ik évi június 11-én 7535. szám alatt kelt udv. kancz. rendelet, mely meghagyja, hogy a vármegyei hatóságok szigorral lépjenek fel az ágyastartók és házasságtörők ellen, s az ily nyilvános botrányok megszüntetésére az egyházi hatalomnak haladéknélkül segédkezet nyujtsanak. Ha tehát a lelkész és egyháztanács, mint e kérdésben egyházi hatóság kimondotta a szétválás kötelességét, de az illetők az egyházi hatóság e határozatának nem engedelmességek: a szolgabíró kötelessége a szétválasztást rendőri segélylyel tetteleg eszközölni. Ezt az 1876. évi XIV-ik közegészségi törvény is követeli, tiltván a hatósági felügyelet és orvosrendőri ellenőrzés nélkül gyakorolt k. leányi üzelmeket. A vadházasságba lépő nő tehát illetősége helyére eltolonczoltatandó — és a visszaeső az 1879. XL-ik t. cz. 70-ik §-ban kimondott egy havi elzárással és pénzbüntetéssel is sújtható! — Az illetékes lelkész vagy egyháztanács által megállapított vadházasság kimondása esetén, az illetők által az 1876. évi XIII-ik t. cz. alapján netalán felhozandó gazda s cselédi viszony, mint az 1-ső §-on nem alapuló, sőt világosan a 14-ik §-ba ütköző és a 30-ik §-nak meg nem felelő; nemcsak figyelmen kívül hagyandó, hanem mint az 52-ik §. c) és g) pontjai ellen szövevény — sem misnek tekintendő — s mint nyilván erkölcsstelen, meg nem tűrhető.

En azt hiszem, hogy ha ezen töredékes ismertetésben foglalt rendeletek, utasítások, törvények pontozatai mindenütt kellő erélylyel és szigorral alkalmazva keresztül vitetnek: akkor a burján módra keletkezett s tágas téren elharapózott vadházasságok — idővel mindenütt beszünek.

Vajha ez, egyházunk, társadalmunk, a család s az ártatlan számkivetett gyermekek jól felfogott érdekében: mindenütt és mielőbb meg is történnék! *Fejér Gyula,*
ev. lelkész.

VEGYESEK.

— **Gyász-istentiszteletek.** Rudolf trónörökös gyászos halálának alkalmából a dunáninnyi egyházkerületben főtit. püspök úr felhívására február 10. v. 17-ének napjain tartatnak a gyász-istentiszteletek. A **tiszai egyházkerület** összes egyházaiban ugyancsak a gyász-istentisztelet febr. hó 17-ére rendeltetett el.

— **A Luther-társaságra** befolyt január 12-étől 1888-ra: Dubovszky Nándor, iglói főgm. tanári kar, bonyhádi al-gymnasium, szucsányi egyház, új-fazekas-varsándi egyház, Zsarnovitzky István, Vasskó Gyula, Sinkecz Ádám, Falvay Antal, Barabás A. Pál 4—4 frt. 1889-re: Zajacz Endre,

Karsay Sándor, Csermák Kálmán, Harsányi Sándor, Kottler Ottó, Fábry János, Stettner Gyula, kemenesaljai esperesség, új-fazekas-varsándi egyház, iglói egyház, Tóth Sándor, budapesti evang. tanítótestület 4—4 frt. Új tagok: Egyetemes gyűlés mint alapító 100 frt., bányai egyházkerület 100 frt., pestmegyei esperesség 1888. és 1889-re: 8 frt., Vannay László lelkész 4 frt.

— A „Luther-társaság“ kis bizottságának f. é. febr. hó 5-én tartott ülésében tárgyalatván a „Luther életrajza“ című pályamunkákra beérkezett bírálatok, pályanyertesnek a „Zsidók 13. 7. 8.“ jelisével ellátott munka mondatott ki, mint a melyik a bírálók nyilatkozata szerint nemcsak viszonylagosan, de általában is legjobb becű és a pályázati feltételeknek leginkább megfelelő mű; miért is ez a társaság által ki is fog adatni. Felbontatván a jeligés levélke, kitiűnt, hogy tiszt. Szeberényi Lajos, tót-aradáci lelkész úr, a pályanyertes szerző, ki felkérteik, hogy munkáját sajtó alá rendezze. A többi pályázó urak sziveskedjenek, munkájok visszaküldése iránt nagy. Doleschall Sándor, társ. alelnök úrhoz fordulni. Falvay Antal. bizotts. jegyző.

Kimutatás

a theol. tan-, illetőleg szakkönyvek kiadása végett megindított gyűjtés eredményéről.

IV. kimutatás 1889.

a) Az Evang. Egyházjogtanra előfizetett a szerző úrnál: Ngos, Jeszenszky József úr Pozsony 3 frt.

b) A Bölcsészettörténet II. részére előfizettek: Nt. Linczenyi Lajos ev. l. úr Király-Lehota 1 frt. 20 kr. Nt. Czékus László evang. l. úr Abauj-Szánthó 1 frt. 20 kr. Nt. Vasskó Gyula theol. akad. tanár úr Pozsony 1 frt.

Pukánszky Béla, pénztáros.

— A fehér-komáromi ág. hitv. evang. egyházmegye felügyelői hivatalára a gyülekezetek egyhangú szavazatával tek. Fischer Kálmán úr, bonyi nagybirtokos választatott meg. A választási jegyzőkönyvet nt. Aladár Mátyás esperes úr egy küldöttség élén személyesen nyújtotta át a megválasztott felügyelőnek, kérve a választás elfogadását. Fischer Kálmán úr meleg hangú beszédben köszönve meg a bizalmat: kijelenté, hogy óhajunknak engedve, egyházmegyénk felügyelőségét kész elfogadni s minden buzgóságával oda fog hatni, hogy működésének áldásos hatását egyházmegyénk mielőbb érezhesse. — Az új felügyelő ünnepélyes beiktatása márczius hó 1-ső napjaiban fog Fehérvárot megtörténni.

— **Eötvös-alap.** Az öngéelyzés nemes, — mind a segélyzőre, mind a segélyzettre nézve dicséretes munkáját rókozott buzgalommal s eredménynyel végző ezen alapítvány 1888. évi kimutatása szép sikert mutat fel. — Ez évi bevétele 14,107 frt. 92 kr., kiadás a 11,404 frt. 53 kr., s így tiszta jövedelme 2703 frt. 39 kr. Ösztöndíjakra és segélyezésre 1200 frtot fordított. Meglepő azon csekély részvét, melyben a tanítók részesítik, kiktől mindössze a tanítóegyesületek után 77 frt. s az iskolai perzselyekből 54 frt. 25 kr. folyt be az alap pénztárába; pedig a mely alap ily eredményeket mutat fel: keletkezése, 1875. óta 137 róm. kath., 67 evang. ref., 66 evang., 5 gör. kel., 5 unit. és 46 zsidó-vallású tanítói család gondjait enyhítette és így 326 esetben 23,791 frtot juttatott a hozzáfolyamodóknak, nagyon megérdemelné, sőt méltán megkövetelheti, hogy az érdekeltek részéről buzgó támogatásban részesüljön. — A mi tanítóink, már saját maguk s gyermekeik érdekében is szívökre vehetnék az apostol szavát Rómab. 12, 13-ban a szenteknek szükségekre adakozók legyetek.

— A szarvasi evang. egyházban, a mult 1888-ik év végéig született összesen 954 gyermek, még pedig: 475 fi-, 479 nőnemű; törvénytelen szülött 5 fi, 11 leány = 16; iker 12 esetben; halva lett 21 esetben. Elhalt: 415 fi,

393 nő, összesen 808. Erőszakos halál 1 esetben; öngyilkos 7 esetben. Eskettetett: 261 pár; tisztán evang. 244 pár. Konfirmáltatott: 406 gyermek. Úrasztalához járult 7042 személy. Iskolás növendékek száma: 2897. Az egyház lélekszáma: 23,818.

— **Diszes csillár.** A szarvasi evang. egyház temploma fennállásának százados emlékünnepe múlt évi decz. 9-én tartván, ez alkalomból a vallásosan buzgó nők leginkább saját körükben szép eredményű gyűjtést rendeztek egy függő csillárnak és diszes fehér atlasz-terítőnek szerzésére. A függő csillár 24 gyertyára készítve már ó év estvéjén lett ünnepélyesen felavatva s nagy örömet szerzett a gyülekezetnek ez új, templomi dísz, mely mint igen szép, czélszerűséget és tartósságot ígérő tárgy dicséretére válik mesterének Szemián Agoston, budapesti bronzművesnek, ki azt ily izlésesen, jutányosan, anyagi haszonról lemondva, időre elkészíté, miért méltán megilleti őt az elismerés, valamint a testvér-egyházak pártoló figyelme. Került pedig a csillár, beleértve a függőzsinórt, csomagolást, pósta-, távirat- és szállítási költséget 136 frt. 89 krba. A szarvasi presbyterium saját kebelében megindított gyűjtéssel még egy hasonló csillár megszerzését határozta el.

— **Husz Dávid,** a Kárpátok tövében legszebb pontok s a legkellemesebb üdülő helyek egyikének a „Huszpark“-nak létesítője folyó évi január hó 21-én, életének 76, házasságának 49. évében elhunyt. — Poprád városának e derék polgárát s jöltevéjét a helybeli evang. gyülekezet 17 éven át híven munkálkodó felügyelőjét január 24-én óriási részvét mellett kísérték örök nyugalma helyére. Nevét halhatatlanná tette nemcsak élete műveivel, hanem nagyszerű hagyományával is. A poprádi evang. gyülekezetnek ugyanis 30,000 frtnyi tőkét adott, melynek kamataiból a lelkész fizetése évi 300 frttal javítandó, — fennmaradó kamatok felett a gyülekezet szabadon rendelkezik. — Béke hamvain, áldás emléken.

— **Róm. kath. papi keresztység Miklósfalván** (Moson-megye) f. évi január 27-én egy a róm. kath. papi szellemet nagyon érdekesen jellemző eset történt. — A helybeli ev. lelkész a jelzett nap d. u. 3 órakor egy előkelő presbyter 24 éves leányát temette. — A róm. kath. pap, annak daczára, hogy halottját törvénytelenül nem volt még szabad eltemetnie, hasonlóan ez órára tűzte ki a temetés határidejét. Az evang. lelkész e rendelkezésről értesülve 1/2-re tűzte ki a temetési szertartást. A mint a menet a r. kath. paplak előtt elvonult, ime megkondultak a róm. kath. harangok is s kevés vártatva ugyane harangok jelezték, hogy a róm. kath. temetés is a sirkelt fel halad s csakugyan alig végezte az evang. lelkész beszédét, a közvetlen szomszédságban levő sírnál összepontosult a róm. kath. temetési menet is úgy, hogy az evang. lelkész csak sietve végezhetette a zárómát és áldást. — Itt világos a róm. kath. lelkész kihívó gonosz célzata. Különbén más nem is várható oly embertől, ki hivei előtt nyilván hirdeti: „dass wir die Lutheraner endlich kriegen.“ — S az ily magaviselet ellen, ebben a szabadelvű (?) korban nincs orvosság!!

— **Gyász esetek.** Zimmermann Andor, göllniczi lelkészársunkat az isteni gondviselés megfosztotta életpárjától szül. Kézmarzsky Iréntől, ki február 1-én életének 24-ik, boldog házasságának 2-ik évében jobb létre szenderült. — Kiss Endre, alberti-i lelkészársunk jan. hó 29-én veszté el kedves leányát Jankát. Az elköltözötték hantjain lebegjen Istennek békessége, bánatos kedveseiknek adjon vigasztalást az Úrnak lelke.

— **Szerkesztői üzenetek: U. E., M.-án.** Igaza van! Az egyházi sajtónak, mint az egyházi élet hatalmas emelőjének támogatása szent kötelesség! Sajnos, ezt nagyon kevesen érzik s még kevesebben teszik. — Köszönet a kettős küldeményért. — V. J. Fn.-n. A tévedésre való figyelmeztetésért köszönet. — Tettünk róla. — Sch. G., P.-án. Nem a szerkesztőség: a pósta hibája. — Ment.